

Obračun ob koncu leta

»LETO 1989 — LETO SVOBODE«

Izteklo se je leto 1989. V časopisih in revijah, po radiu in televiziji smo zlasti zadnje dni lahko brali ali poslušali najrazličnejše oznake tega leta. Ena pa se nam zdi še najbolj posrečena, ker po našem še najbolj ustreza resnici: »leto 1989 — leto svobode«.

Zlasti v vzhodni Evropi — vendar tudi drugod po svetu — so se dogodki razvijali s takšno naglico, da jih še tako marljivi kronist nikakor ni mogel sproti beležiti. Neki ameriški sociolog in politolog ter pisatelj je pred nekaj dnevi v pogovoru z italijanskim časnikarjem dejal, da je nameraval napisati knjigo o dogodkih v decembru leta 1989, a da se dela še ni lotil, ker se boji, da bi ob izidu knjige bila njegova izvajanja že zastarela glede na naravnost vrtoglavi razvoj dogodkov.

Dejstvo je, da so se v zadnjih mesecih leta 1989 hudo in nepopravljivo zamajali temelji politične, družbene in gospodarske zgradbe cele vrste držav v vzhodni Evropi. Gre za države tako imenovanega realnega socializma, za države, v katerih je predvsem na zahtevo in po volji Sovjetske zveze zavladal komunistični režim.

Kot že pred 50 leti, ko se je začela druga svetovna vojna, so tudi zdaj bili protagonisti zgodovinskih dogodkov Poljaki. Sledila je Madžarska, za njo pa Vzhodna Nemčija, Češkoslovaška, Bolgarija in nazadnje Romunija.

Ideologija, ki je na začetku, se pravi pred več kot 40 leti, tudi zaradi vrste objektivnih dejavnikov potegnila za seboj v nekaterih državah množice, je že zdavnaj pokazala svoje velike hibe in se kmalu dejansko izkazala za neživljenjsko. Če je na začetku delovala kot cement in tako omogočala obstoj političnih zgradb, se je kmalu izkazalo, da je cement zelo slab in da bi se posamezne politične zgradbe začele rušiti, če jih ne bi umetno držali pokonci z injekcijami resničnega, zares dobrega in učinkovitega cementa. Takšne injekcije so v že omenjene zgradbe vbrizgavali represivni instrumenti države, zlasti policija, sodstvo pa je že tako bilo sredstvo izvršne oblasti, se pravi vlade, oziroma skupine ljudi, ki dejansko ni bila odgovorna nikomur, razen ozki partijski klikli na vrhu.

Kakor hitro je začelo popuščati v matici — to je v Sovjetski zvezi — je popuščanje kot pravi pravcati boomerang učinkovalo v satelitskih državah. Razvoj dogodkov je bil tako hiter, da so takorekoč čez noč izginili s politične pozornice vsi

dalje na 2. strani ■

Deželni svetovalec in župan Bojan Brezigar na »Dnevu emigranta«

»Z optimizmom gledajmo v bodočnost«

Deželni svetovalec in župan Bojan Brezigar se je v nedeljo, 7. t.m., udeležil v Cedadu tradicionalnega »Dneva emigranta.« Imel je govor, ki ga zaradi njegove pronicljive vsebine objavljamo v celoti, saj pobliže zadeva celotno slovensko narodno skupnost v Italiji.

(Ured.)

Z velikim veseljem sem sprejel vabilo, da spregovorim na »Dnevu emigranta«, tradicionalnem srečanju, ki ga prebivalci Nadiških dolin in drugih krajev videmske pokrajine, pa tudi Slovenci, ki živimo na Tržaškem in na Goriškem, pojmujejo kot simboličen trenutek osveščanja prebivalstva teh krajev, njihovega boja za gospodarski razvoj in obenem prizadevanja za ohranitev svojih kulturnih in jezikovnih značilnosti. Danes imate v Beneški Sloveniji krožke in društva, pevske zборе in glasbeno šolo, Beneško gledališče, časopise in knjige. Imate tudi šolo, čeprav samo privatno in proti volji uradnih oblasti, a vendarle šolo, v kateri se vsako leto več otrok uči svojega materinega jezika. Vse to je nastalo z velikim trudom in neizmernimi prizadevanji, začelo pa se je pred dolgimi leti, ko je bil »Dan emigranta« pravzaprav edina pomembna prireditve, tisto srečanje, na katerem so se sešli prijatelji in sorodniki, tisti, ki so ostali v domačih vaseh, in oni, ki so morali iskati kruha v daljne dežele.

Ni naključje, da je bilo prav to srečanje med Benečani, ki so še vedno živeli v domačih vaseh, in njihovimi rojaki, ki so v tujini služili kruh, eden pomembnih trenutkov kulturnega osveščanja. Dolga leta, lahko bi rekli več kot sto let, je bila politika italijanske države do teh krajev mačehovska. Po priključitvi Italiji Beneški Sloveniji ni bila dana nobena možnost gospodarskega in kulturnega razvoja; najprej dolgo obdobje dejanskega ustanavljanja nacionalne države, v kateri ni bilo prostora za drugače govoreče državljanje, nato dvajset let fašizma in po vojni dolgo obdobje politične propagande, ki je vsako zahtevo po uveljavljanju jezika in kulture namerno in seveda nepošteno istovetila z voljo po spreminjanju državnih meja ali političnega ustroja v državi. V treh različnih obdobjih so bili torej Benečani žrtve politike, ki je sicer nosila drugačna imena, a je vedno težila za istim ciljem: prepričati gospodarski razvoj Beneške Slovenije in prepričati vsakršno uveljavljanje kulturne in jezikovne identitete tega prebivalstva.

Tej politiki so se med prvimi uprli prav emigranti. Zlasti tisti, ki so v raznih evropskih deželah doživljali in soustvarjali rast ideje združene Evrope, so se zavedali krivice, ki se godi Beneškim Slo-

dalje na 6. strani ■

Okrvavljeni božič

Na povabilo, naj kaj napišem za božično branje, sem zapisal, da se Betlehem, simbol in vir miru, vrača na Zemljo, toda prav tiste dni po odpremi rokopisa so novi dogodki demantirali moj optimizem. Nisem pogodil. Kri je nepričakovano brizgnila v doljem Počnavju na naši celini in na kopni pregradi med dvema oceanoma ekvatorialne Amerike. Na obeh bojiščih so vmes civilnega prebivalstva padali celo otroci: v Romuniji pod strelji ali pod gosenicami oklepnih vozil, v Panami pa pod letalskimi bombami. Vse to tik pred praznikom miroljubnega božjega Deteta. Mar hoče Herodež prehiteti pobožni obisk svetih treh kraljev? Božič nam ne prinaša miru, bo okrvavljen. S svojo prognozo nisem nič pogodil.

Ker pa niti vrabec ne pade s strehe brez božjega privoljenja, se je zgodilo, da zaradi moje zamudnosti ni bilo več prostora za moj spis v božičnem izvodu tednika. Oddahnil sem se, da moje razmišljanje ni bilo objavljeno. Bilo bi anahronistično za nazaj in za naprej.

Se bolj pa sem se oddahnil — in z menoj gotovo še nepregledno število zemljanov — ko so se že pred prihodom miroljubnih kraljev v Betlehem, hočem reči že pred njihovim praznikom, herodeževski ubijalci ukrotili kot n.pr. ameriški napadalci v Panami — ali bili ukročeni kot n.pr. strelci iz tovarišije Securitate v Romuniji — in še oba tirana eliminirana.

Upanje v mirnejše dni torej ostaja in Betlehem se zares vrača na Zemljo. Ostanimo seveda pri nedovršenem glagolu, ker se ni še povsod docela vrnil. Pomislimo na Kúbo, Čile, Nikaragvo, Kambodžo, Kosovo, Libanon, Gazo, Albanijo, Azerbajdžan! Za holokavste v teh deželah je še vedno premalo posluha v zboru narodov. Tudi bi bila dobrodošla in bi morda kaj zalegla energična beseda novoosvobojenih držav v OZN.

St. Žerjal

Na drugem mestu objavljamo prispevek, ki ga omenja pisec.

(Ured.)

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 14. januarja, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Mladinski oder: »Pet prijateljev na otoku zakladov« (Enid Blyton - Mariza Perat); 11.00 Za smeh in dobro voljo; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Narodnostni trenutek Slovencev v Italiji; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.50 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 »Yesterday ali Od jutri ne kadim več.« Sati-rični kabaret Sergeja Verča in Borisa Kobala; 14.30 V studiu z vami; 15.30 Šport in glasba; 17.00 V studiu z vami; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ PONEDELJEK, 15. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Četrtekova srečanja: »In exilium«; 9.05 Ne vse, toda o vsem; 9.10 Slovenska lahka glasba; 9.40 Simboli in še kaj; 10.00 Poročila in pregled tiska; 11.30 Slovenski kantavtorji; 12.00 Naravoslovje malo drugače; 12.40 Dekliška skupina Vesela pomlad z Opčin; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Gospodarska problematika; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Igrajmo se skupaj!; 15.10 Ta dom je naš (o ekologiji); 16.00 Slovenski madrigalisti; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Roman v nadaljevanjih. Lev Nikolajevič Tolstoj; »Vojna in mir«; 17.25 »Mladi val«; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ TOREK, 16. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Najdaljša pot; 9.40 Dramatizirana glasa: »Večna ljubezen« (Josip Tavčar); 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.40 Škedenjski mešani zbor; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Slovenski madrigalisti; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Roman v nadaljevanjih. Lev Nikolajevič Tolstoj; »Vojna in mir«; 17.25 »Mladi val«; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ SREDA, 17. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Narodnostni trenutek Slovencev v Italiji; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 Zdravniška posvetovalnica; 12.40 Mešani zbor Skala iz Gropade; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotichek: »Črno na belem«; 14.30 Na oroškem valu; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Roman v nadaljevanjih. Lev Nikolajevič Tolstoj; »Vojna in mir«; 17.25 »Mladi val«; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ ČETRTEK, 18. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Slovenski likar; 9.40 »Oj, vojna moja, vojna kruta« — s slovensko umetno in ljudsko poezijo o doživljanju prve svetovne vojne; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.00 »Nič ni za človeka nemogoče« — pomembni dogodki našega stoletja; 12.40 Mešani zbor Kolonkovec; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 15.10 Četrtekova srečanja: Jugoslavija 1918-1941; 16.00 Akademski mešani zbor univerze v Szczecinu na Poljskem; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Roman v nadaljevanjih. Lev Nikolajevič Tolstoj; »Vojna in mir«; 17.25 »Mladi val«; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ PETEK, 19. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 10.00 Poročila in pregled tiska; 12.40 Dekliški zbor Slovenski šopek iz Mačkolj; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.30 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Od Mila do Devina; 15.10 Kulturni dogodki; 16.00 Violinis'ka Shirly Laub, pianist Jean Michel Van Craenem; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Roman v nadaljevanjih. Lev Nikolajevič Tolstoj; »Vojna in mir«; 17.25 »Mladi val«; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ SOBOTA, 20. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.40 Pravljičica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 9.40 »Sreča je kakor sonce: kadar je najlepša, zatone«; 10.00 Poročila in pregled tiska; 10.10 Simfonični orkester RTV Ljubljana in zbor Consortium musicum; 11.30 Črnske duhovne pesmi; 12.00 Življenje onkraj življenja; 12.40 Cerkevni mešani zbor iz Sv. Križa; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.25 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 »Tam za goro...« — Oddaja iz Benečije, Režije in Kanalske doline; 16.00 Sobotno popoldne — zabavno kulturna oddaja, ki jo vodi Peter Cvelbar; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Sobotno popoldne; 18.00 Vladimir Bartol: »Alamut.« Roman; 19.00 Večerni radijski dnevnik.

■ nadaljevanje s 1. strani

znani in manj znani oblastniki, razni Ho-neckerji, Husaki, Živkovi in drugi.

Ponekod — kot na primer na Madžarskem — se je celo razpustila edina organizirana politična sila, komunistična partija; njeni voditelji so začeli odklanjati tudi ime, nočejo torej, da bi jih imenovali komuniste. Zakaj tako?

Zdi se nam, da se ne motimo, če rečemo, da je glavni vzrok treba iskati v neživljenjskosti samega komunizma, v neživljenjskosti njegove teorije in prakse. Teorija, ki je n. pr. proglasila za svoj glavni cilj, odpravo izkoriščanja človeka po človeku, je v praksi pokazala, da je v komunističnih državah in režimih prišlo do takšnega izkoriščanja delovnih ljudi, kakršnega ni v nobeni državi zahodne, tako imenovane kapitalistične Evrope. Res je sicer, da tudi v teh državah ni idealne družbene, politične in gospodarske ureditve, vendar drži, da je delavski razred tu razmeroma dobro zaščiten in da preko sindikatov in političnih strank tudi sodeluje pri oblikovanju temeljnih smernic javnega življenja. V državah realnega socializma je klika, ki je bila na oblasti, dejansko vedrila in oblačila po mili volji in sploh ni vedela, kako se godi delovnemu ljudstvu.

To bi bil po našem glavni vzrok, da so se v zadnjih mesecih dejansko sesule v prah vse dosedanje strukture, kar pomeni, da so te strukture doživele svoj politični, družbeni in gospodarski bankrot.

»Leto 1989 — leto svobode«. Kot smo imeli priložnost videti na televizijskih zasloneh, so po mestih vzhodnoevropskih držav demonstrirale tolikšne množice, kakršnih praviloma ne vidimo več na Zahodu. Ljudje so dajali duška predvsem svoji neizmerni želji in svoji dolga leta ter celo desetletja tlačeni volji po prostem izražanju svojih misli in mnenj, skratka želji po svobodi. Izenada je popustil umetni

jez, za katerem so se zbirale želje in pričakovanja ljudskih množic in se spremenile v reko, ki je bila nezadržna ter na svoji poti odnašala prav vse.

V sklopu držav, ki jih je ta reka našla na svoji poti, je tudi Romunija. V bistvu se je tudi v tej deželi ponovila slika v ostalih, vendar je iz objektivnih razlogov bilo stanje tu precej drugačno, kar zadeva obliko in način rušenja stare oblasti. V Romuniji smemo govoriti o državljanski vojni, kajti diktator Ceausescu je svojo oblast utrdil tudi pred nevarnostjo, ki je pretela od Sovjetske zveze. Zato je organiziral posebno krepko in močno policijo, s katero je sodelovalo tudi mnogo navadnih romunskih državljanov. V tem se dogodki v tej državi razlikujejo od tistih v ostalih komunističnih državah v vzhodni Evropi. Toda učinek je isti: prevlad komunistične ideologije ter politične teorije in prakse.

Nastane zdaj vprašanje, kako naprej. To pa je že drugi problem, ki se bo začel urejati že leta 1990.

— 0 —

Dr. Jože Pučnik je kandidat vse opozicije za predsednika predsedstva Slovenije. Tako je sklenila slovenska združena opozicija, ki jo sestavljajo Slovenska demokratska zveza, Slovenska socialdemokratska zveza, Kmečka zveza Slovenije, Zeleni Slovenije in Slovenski krščanski demokrati. Na volitvah prihodnjega aprila bo kot politična levosredinska stranka nastopila tudi Socialistična zveza.

V Slovenskem klubu v Trstu so v torek, 9. t.m., obravnavali knjigo »Znanstveno razmerje do vprašanja narodnosti«, ki jo je izdalo Založništvo tržaškega tiska. Gre za članke in eseje, ki jih je napisal pokojni Karel Šiško, prvi ravnatelj SLORI-ja. O knjigi so spregovorili Marko Kravos, Boris Gombač in Pavel Stranj.

Bliža se izreden kongres ZKJ

Dne 20. januarja se bo v Beogradu začel 14. izredni kongres Zveze komunistov Jugoslavije. Simbol tega kongresa bo rdeča premikajoča se zvezda, ki leži na modri podlagi in se pri premikanju spreminja v rumeno barvo. S tem simbolom so snovalci skušali ponazoriti spremembe oziroma premike v Zvezi komunistov Jugoslavije. Gre za spremembe, brez katerih se Zveza komunistov — poudarja dnevnik Delo — objektivno ne more več obdržati v jugoslovanskem političnem življenju. Znan je tudi dokument 14. izrednega kongresa. Zveza komunistov Jugoslavije prevzema politično in moralno obveznost, je rečeno v dokumentu, da se bo borila za svet miru, svobode in solidarnosti, za prekinitev z avtoritarnim socializmom, za demokratski socializem, za človekove in politične svoboščine, za krepitev pravice do samoupravljanja, za nacionalno enakopravnost, za odpravo političnega monopola demokracije in za pravno ter demokra-

tično in federativno Jugoslavijo. Borila se bo dalje za pluralizem lastnin in za konec dogovorne ekonomije, za znanje in varstvo okolja in človeka v njem, za novo socialno politiko, predvsem pa za vključitev v Evropo in bistveno spremembo same sebe.

Ljubljansko Delo je na prvi strani objavilo kratko poročilo o govoru, ki ga je imel v Jasenici v Bosni član predsedstva centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije, admiral Petar Šimić. Ta je govoril o sovražniku, ki da se sklicuje na dogajanje v Vzhodni Evropi in ki želi, da bi se jugoslovanski narodi vrnili v preteklost in da bi se restavriral meščanska družbena ureditev. Admiral Šimić je dejal, da jugoslovanski narodi niso za vračanje nazaj, niti za vračanje v čas etatističnega centralizma ali meščanskega parlamentarizma. Kot vidimo, se ta admiral nikakor ne more otresti starih kalupov in se drži stare frazeologije.

Iz delovanja Slovenske skupnosti

Južni Tirolci in naša manjšina

Južni Tirolci so se zavzeli za pravičen zaščitni zakon za Slovence v Italiji. Macanicov osnutek je vzbudil pozornost tudi v Bocnu. O njem je pisal dnevnik Dolomiten, poročal pa je tudi radio. Južnotirolska ljudska stranka je po stikih, ki jih je imela s Slovensko skupnostjo, kot tudi s Sindikatом slovenske šole, sestavila dokument, s katerim naj deželni svet Tridentinske Južne Tirolske zahteva od parlamenta tak zakon, ki bo v skladu s 6. členom italijanske ustave in z Londonskim memorandumom ter Osimsko pogodbo. Besedilo je podpisala svetovalska skupina, ki jo v deželni svet vodi dr. Hubert Frasnelli. Ta politik ima že nekaj let odlične stike s koroškimi Slovenci, zlasti z Narodnim svetom koroških Slovencev ter z državnim poslancem Karlom Smollejem.

Dokument še posebej poudarja, da mora zaščitni zakon zajamčiti pripadnikom manjšine rabo materinega jezika v odnosu z vsemi oblastmi na vsem manjšinskem ozemlju.

O pomembni pobudi so sredi decembra poročali listi v Bocnu in v Avstriji, tiskovne agencije, radio in televizija.

Kot poudarja Slovenska skupnost v svojem tiskovnem poročilu, pomeni pobuda pomemben korak na poti krepiteve solidarnosti med manjšinami v Italiji, kar je že vrsto let posebna skrb Ssk.

Prof. Lokar v upravnem odboru »Friulie«

Sredi decembra je bil povsem obnovljen upravni odbor pomembne deželne finančne družbe Friulia. Med njegovimi člani je kot edini Slovenec univ. prof. Aleš Lokar, ki je tudi občinski svetovalac Slovenske skupnosti v Trstu. Nasledil je edinega slovenskega člana v prejšnjem mandatu, dr. Maksa Gergoleta, ki je ravnatelj hranilnice v Doberdolu in tamkajšnji občinski svetovalac Slovenske skupnosti. Dr. Gergolet je bil v upravnem odboru Friulie dva mandata, torej šest let. Pred tremi leti pa je svoj mandat končal še univ. prof. Vladimir Nanut.

Obisk pri nadškofu Šuštarju

V dneh pred božičem je zastopstvo deželnega vodstva Slovenske skupnosti obiskalo v Ljubljani slovenskega metropolita

in ljubljanskega nadškofa dr. Alojzija Šuštarja. Delegacija Ssk, v kateri so bili deželni tajnik Ivo Jevnikar, deželni predsednik Marjan Terpin, deželni svetovalac Bojan Brezigar in tržaški pokrajinski tajnik Miro Opell, je nadškofu izrekla prisrčno božično in novoletno voščilo, obenem pa ga je informirala o vladnem osnutku za zaščito Slovencev v Italiji in o drugih aktualnih vprašanjih v zamejstvu. Razgovor se je udeležil tudi predsednik komisije Pravičnost in mir pri Slovenski pokrajinski škofovski konferenci prof. Anton Stres.

Srečanje DEMOS - Ssk v Ljubljani

V Ljubljani ste se v četrtek, 21. decembra, srečali delegaciji Slovenske skupnosti iz Italije, ki so jo sestavljali deželni tajnik Ivo Jevnikar, deželni predsednik Marijan Terpin, deželni svetovalac Bojan Brezigar in tržaški pokrajinski tajnik Miro Opell, ter Demokratične opozicije Slovenije, ki sta jo sestavljala predsednik dr. Jože Pučnik in podpredsednik Lojze Peterle. V dolgem in prisrčnem pogovoru sta predstavnik Demokratične opozicije Slovenije seznanila goste z nameni DEMOSA ter posredovala informacijo o zadnjih dogajanjih v Sloveniji in v Jugoslaviji s posebnim poudarkom na zadnjih predlogih Markovičeve vlade, pri čemer sta posebno kritično ocenila možne unitaristične posledice predlaganih ukrepov. Predstavniki Slovenske skupnosti pa so obrazložili predlog za zaščito slovenske manjšine v Italiji, ki ga je 17. novembra sprejela Andreottijeva vlada in ki ga slovenska stranka v Italiji negativno ocenjuje, med drugim tudi zato, ker zmanjšuje raven zaščite, ki je že zajamčena z mednarodnimi dogovori. Ob tem je bilo poudarjeno, da mora matica pri odnosih z manjšino premostiti dosedanje ideološko razlikovanje. V zvezi s tem sta predstavnik DEMOSA zagotovila, da jih pri politiki do Slovencev v zamejstvu vodi narodno, ne pa razredno načelo.

Ob koncu srečanja sta se delegaciji dogovorili za poglobitev sodelovanja in navezavo rednih medsebojnih stikov ter za nekatere konkretne pobude. V tem okviru bo že v januarju prišlo do ponovnega srečanja v Trstu; ob tej priložnosti bo Slovenska skupnost priredila tiskovno konferenco z namenom, da seznanijo italijansko javnost z delovanjem in z nameni DEMOSA.

Stanje v Bolgariji

V Bolgariji so se začela pogajanja o priznanju narodnostnih pravic turški manjšini. S padcem Todorja Živkova je bolgarska partija tik pred iztekom lanskega leta sklenila, da se razveljavijo zakonska določila, s katerimi so zadnja leta nasilno asimilirali turško in muslimansko prebivalstvo. Imena pripadnikov manjšine so pobolgarili, rabo materinščine pa v javnosti prepovedali.

Sklepa o odpravi protimanjšinskih zakonov pa v številnih mešanih predelih niso sprejeli nacionalistični Bolgari, ki so ugrizorili množične proteste v Sofiji in drugih mestih. Ministrski predsednik Atanasov je zato poudaril, da ostaja bolgarščina edini uradni jezik v državi in da ni mogoče dovoliti izobešanja turških zastav. Kljub temu pa je dejal, da je treba prenehati z asimilacijsko politiko in kreniti na pot sprave.

Začela so se tudi preliminarna pogajanja med predstavniki oblasti, opozicije, turške manjšine in bolgarskih nacionalistov. V prihodnjih dneh bodo stekli vsebinski razgovori. Vsi udeleženci so že pozvali prebivalstvo, naj preneha z manifestacijami in stavkami, da bo mogel dialog steči mirno in plodno.

Predstavniki opozicije so vsekakor zavrnili zahtevo nacionalistov po ljudskem glasovanju o manjšinskih pravicah, saj o človekovih pravicah ne more odločati večina. Obtožili so tudi tajno policijo, krajevne partijske funkcionarje in direktorje podjetij, da so omogočili in spodbujali stavke in manifestacije proti domačim Turkom, da bi se ohranili na svojih mestih in da bi ohranili dosedanje privilegije z izkoriščanjem narodnih čustev in nacionalističnih izpadov.

Markovič v Sloveniji

V torek, 9. t. m., je dospel na obisk v Slovenijo predsednik jugoslovanske zvezne vlade Markovič. Sprejel ga je predsednik slovenske vlade Šinigoj. Na Brdu pri Kranju je bilo v sredo, 10. t. m., srečanje predsednika zveznega izvršnega sveta Markoviča s predstavniki slovenskega gospodarstva. Markoviča je spremljal podpredsednik zvezne vlade Živko Pregel. Na Brdu je bila tudi tiskovna konferenca o najnovejših ukrepih zvezne vlade. Organizator srečanja je bil Center za usposabljanje vodilnih delavcev pri Gospodarski zbornici Slovenije.

Predsednik slovenske skupščine Potrč je medtem razpisal splošne volitve in volitve predsednika in članov predsedstva republike. Stekli so torej roki za predstavitve list in kandidatov. Volitve delegatov v zbor občin in družbeno-politični zbor ter za predsedstvo republike bodo 8. aprila. 12. aprila pa bodo volitve delegatov v zbor Združenega dela.

Dne 8. t. m. je predsedstvo Slovenije zavrnilo osnutek predloga zveznega predsedstva o začetku postopka za oblikovanje nove jugoslovanske ustave. Slovensko predsedstvo sodi, da ne prispeva k reformi ekonomskega in političnega sistema in ne omogoča prehoda v demokratično pravno državo in tržno gospodarstvo.

Lira uspešno prestala preizkušnjo

Italijanska lira je uspešno prestala ogledni krst na svetovnih valutnih tržiščih po sklepu rimske vlade, da se odpove nihajoči vrednosti znotraj evropskega valutnega sistema. Pariteta z nemško marko je 8. t. m. znašala 748 lir, to je dve liri in pol manj kot v petek, 5. t. m. Nova kotacija pa je le za desetinko lire nižja od uradne kotacije, ki naj bi znašala 748 lir in 217 tisočink. Lira se je okrepila v primerjavi z ameriškim dolarjem, ki je veljal 8. januarja 1.256 lir, to je 9 manj kot v petek, 5. t. m. Sklep italijanske vlade, da se prilagodijo vrednostim trdnih evropskih valut, so

pozitivno ocenili na zasedanju guvernerjev osrednjih bank, ki pripadajo organizaciji bančnih mednarodnih izmenjav.

Po prazničnem premoru se je obnovilo politično življenje v Italiji. Po zatišju v preteklih tednih je znova na dnevnem redu razprava o volilni preosnovi. Pozornost pa bo usmerjena tudi na kongres novofašističnega socialnega gibanja, ki se bo začel 11. t. m. v Riminiju. Spor med dosedanjim tajnikom Finijem in voditeljem opozicije Rautijem, ki naj bi si zagotovil večino v stranki, se je v zadnjih dneh še bolj zaostрил.

ZAGATE NAŠEGA JEZIKA

Ni moje ali vaše, svoje je!

Večkrat beremo čudne, nerazumljive stavke, ko ne vemo, kaj je hotel pisec sporočila povedati, ko je neprimerno in nepravilno uporabljal svojilne zaimke, povratno svojilne pa prav napačno, npr.: Najdlje so vztrajali tisti, ki so več let z njih otroci polnili slovenski vrtec v tem mestnem okolišu. Zadnjič sem poslušala *moje* kolege, ko so razmišljali, kako bi bilo treba vzgajati... Jaz *mojega* »mulca« želim ne bom tako. Kam pa bi prišli, ko bi mu dovolila, da dela vse po *njegovi* glavi, je tarjala učiteljica. In še: Vozilo je bilo zaradi *njegove* barve le slabo vidno. Marsikdo danes trdi: Ne sramujem se *moje* preteklosti. Pred dnevi sem prebral: Slovenski parlament je 27. septembra letos potrdil nekaj bistvenih popravkov k slovenski ustavi, zaradi katerih se je prižgalo upanje, bodo Slovenci v *njihovi* republiki bolj neodvisni od Beograda in da bodo lahko oblikovali zakone *njim* v prid.

Raba povratno-svojilnega zaimka *svoj*, *svoja*, *svoje* je precej težavno vprašanje, posebno za naše področje, ko smo vsi vedno bolj pod vplivom tujega tiska. V vseh navedenih primerih je *povratno svojilni* zaimek napačno uporabljen, saj ne bi smelo biti nobenega dvoma, kaj je prav. Slovnično pravilo jasno pravi, da uporabljamo *povratno svojilni* zaimke tedaj, ko izražamo *svojnino osebk*a v stavku. Pravilno bomo torej rekli: s *svojimi* otroci, sem poslušala *svoje* kolege, jaz *svoje*ga »mulca« želim ne bom, da dela vse po *svoji* glavi (po *njegovi* glavi bi bilo prav le v primeru, ko bi sin »delal« po želji koga drugega: lastnega očeta ali prijatelja, itd.), zaradi *svoje* barve, sramujem se *svoje* preteklosti, v *svoji* republiki, zakone *sebi* v prid.

Podobni spodrsrlaj v garderobi našega gledališča: Izročite mi prosim, *vaš* plašč (prav: *svoj*); v debatnem večeru v Slovenskem klubu: Podkrepite *to vašo* trditev s kakšnim zgledom (prav: *svojo* trditev s *kakim* zgledom); v tisku: »reformi dati *svoj* čas« (prav: dati ji *njen* čas; pač pa: reforma naj dobi *svoj* čas. »Vse je pripravljeno, da ploščo postavijo na *svoje* mesto« (prav: na *njeno* mesto, da bo torej na *svojem* mestu).

Slovnice pravijo, da smemo povratno svojilni zaimke uporabljati samo, kadar je poudarjen ali smiselno potreben, npr.: »Vzel sem *svoj* avto« bom rekel le tedaj, ko bi bilo možno, da sem vzel kakega drugega. Mati je karala hčer; zaimke *svojo* (hčer) tu ni potreben. Pač pa ga uporabljamo v nasprotjih, ko poudarjamo: Prevezel sem *svojo* nošilko, ne *tnoje*.

Kadar gre za splošno posest, rabimo svojilni zaimke namesto povratno-svojilnega, npr.: Prišli smo v *našo* prestolnico. Pojdimo v *našo* banko! Govorili smo o *našem* slovstvu.

Včasih je raba povratnega svojilnega zaimka dvoumna, zato se ji raje izognemo in povemo stvar drugače, npr.: V podjetju so morali zaradi veliko večjega povpraševanja po *svojih* izdelkih povečati proizvodnjo. Zato obrnemo: Ker je povpraševanje po izdelkih iz te tovarne vse večje, so morali povečati proizvodnjo.

Robert Petaros

Koncert božičnih pesmi v župni cerkvi sv. Ivana v Štivanu

Dne 26. decembra, na praznik sv. Štefana, so Fantje izpod Grmade, Dekliški zbor Devin in otroški zbor Ladjica priredili koncert božičnih pesmi v cerkvi sv. Ivana v Štivanu. Najprej je pod vodstvom Olge Tavčar nastopil otroški zbor Ladjica, ki združuje male pevce iz Mavhinj, Cerovelj, Vižovelj, Sesljana, Devina, Štivana in Medje vasi, in predstavil spevoigro, sestavljeno iz božičnih ljudskih pesmi. Šlo je za novost, ki je prijetno popestrila že tradicionalni božični koncert v Štivanu. Otroci, ki sta jih skrbno pripravili pevovodkinji Olga Tavčar in Mirjam Bratina Pahor, so z njim lastno svežino prisrčno prikazali najvažnejše trenutke božične skrivnosti. Nastop otrok je na orglah spremljal Herman Antonič.

Fantje izpod Grmade in Dekliški zbor Devin so na tem božičnem koncertu nastopili samo v mešani zasedbi. Pod vodstvom Hermana Antoniča in ob orgelski spremljavi Rosande Kralj Gantar so zapeli dvanaest starih in ponarodelih slovenskih ljudskih božičnih pesmi v priredbi

starejših in novejših skladateljev. Spored je povezoval Gregor Pertot, ki je občuteno predstavil vsako pesem. Za vezni tekst je poskrbel Marko Tavčar.

Kljub precejšnjemu mrazu je bila nova štivanska cerkev polna poslušalcev, ki so pozorno spremljali koncert in ki, po aplavzih sodeč, niso preveč zamerili organizatorjem, da je iz tehničnih razlogov odpadel prikaz diapozitivov z božičnimi motivi. Diapozitive sta posnela nabrežinski župnik g. Bogomil Breclj in veroučitelj Mauro Sette iz Sesljana. Po koncertu je bila na vrsti zakuska na sedežu devinskih zborov.

Štivanski božični koncert je bil poseben za Moški pevski zbor Fantje izpod Grmade zadnja etapa v dokaj naporni dejavnosti ob zaključku lanskega leta. Novembra je zbor, ki ga vodi Ivo Kralj, namreč nastopil na Cecilijanki v Gorici in še na Reviji cerkvenih pevskih zborov v Kulturnem domu v Trstu. 23. decembra so Fantje izpod Grmade nastopili s sporedom božič-

dalje na 8. strani ■

BENCINSKI BONI NA TRŽAŠKEM

Na sedežih rajonskih svetov tržaške občine in na okoliških županstvih so pričeli z razdeljevanjem bencinskih bonov za tekoče leto. Zasebniki v tržaški občini lahko dvignejo bone vsak dan med 14. in 20. uro, razen sobot in nedelj. Prebivalci okrožja Valmaura - Naselje svetega Sergija se morajo zglasiti na občinski izpostavi v ulici Paisiello.

V okoliških občinah veljajo različni urniki, ki jih določajo posamezne uprave.

Podjetja se morajo za bone obrniti na Avtomobilski klub v ulici Cumano, kjer so uradi odprti med 9. in 12. uro ter med 15. in 18. uro. Kot znano, delijo letos bone v enem samem obroku, in sicer le do 2. februarja.

»OD PORTOROŽA DO DEVINA«

Od Portoroža do Devina je naslov zbirke skladb za moške, ženske in mešane zборе, ki jo je izdala Zveza cerkvenih pevskih zborov v Trstu. Njen predsednik dr. Zorko Harej jo je predstavil na ponedeljkovem večeru Društva slovenskih izobražencev v Trstu. Srečanje je oplešalo petje moškega zbora »Novi sveti Anton« pod vodstvom Edija Raceta.

Dr. Harej ni le predstavil vsebine zbirke in značilnosti skladateljev ter avtorjev besedil, temveč je razmišljal tudi o sodobnem slovenskem skladateljstvu na naših tleh, o razmerju med besedilom in glasbo, saj morata biti pri mojstrski stvaritvi res umetniška oba elementa. Zbirka je sad načrtnega dela Zveze cerkvenih pevskih zborov.

Slovenska manifestacija v Trstu

Na trgu Riborgo v Trstu je bila 7. t. m. manifestacija, ki jo je organiziral profesor Samo Pahor proti Maccanicovemu zakonskemu osnutku o zaščiti Slovencev v Italiji. Kot je znano, bi bila morala manifestacija potekati na trgu Unità, a jo je kvestor na tem mestu prepovedal ter ji namenil trg Riborgo. Trg je bil močno zastražen, vendar ni prišlo do napetosti ali neredov. Tudi mimoidoči so vljudno sprejemali letake, ki so jih delili demonstranti. Letaki so pozivali k sožitju med obema narodnostima skupnostima in se zavzemali za uresničitev slovenskih zahtev. Manifestacija je potekala pod velikim transparentom z napisom: »V Trstu kot v Istri: dvojezičnost.« Pobudniki so nosili tudi nekaj napisov v italijanščini z gesli kot »Živel italijanski Trst, ki spoštuje ustavo«, »Ustava da, Maccanico ne, Biasutti še manj«, »Pacta sunt servanda« in tako dalje.

V poročilu, ki nam ga je posredoval Samo Pahor, je med drugim rečeno, da je policija dovolila manifestacijo pod pogojem, da se odvija na Riborškem oširku — to je na Trgu Riborgo — in da se ne izpostavijo emblemi tujih držav. Izraz »emblemi tujih držav« se nanaša, pravi poročilo, na slovensko narodno zastavo. Da bi preizkusili, ali se prepoved nanaša tudi na zastave tujih držav, ki so sestavni deli federacij ali konfederacij, so manifestanti poleg italijanske državne zastave izpostavili tudi zastavo švicarskega kantona Sankt Gallen.

—o—

PREDAVANJE V ROMJANU

V ponedeljek, 15. t. m., bo ob 17. uri na sedežu Društva »Jadro« v Romjanu predavanje z diapozitivi na temo »Likovni barvni nauk«. Predaval bo M. Valič iz Nove Gorice.

»Z optimizmom gledajmo v bodočnost«

■ nadaljevanje s 1. strani

vencem. Tako so prav z »Dneva emigranta« prišli odločni pozivi k spremembi politike gospodarskega zaostajanja in jezikovnega zatiranja.

Zal se ta politika danes še vedno pojavlja; še obstaja volja, da se Beneški Sloveniji prepreči, da bi lahko bila enakopravna z drugimi kraji v državi. V primerjavi z velikimi investicijami, ki so bile namenjene gospodarstvu drugod po državi in tudi po naši deželi, so v Nadiške doline prišle le drobtinice, pa še to včasih za take dejavnosti, ki so povzročile veliko razburjenje in nejevoljo prebivalstva.

Prav tako, ali še slabše, je na področju uveljavljanja našega jezika in kulture. Omenil sem že nerazumljivo in nerazsodno zadržanje do naše šole in do otroškega vrtca: v trenutku, ko se v Italiji priznava šole v številnih jezikih, ko obstajajo otroški vrtci v angleščini in v drugih jezikih v vseh večjih mestih, tudi v naši deželi, je trdovratnost oblasti do naše šole in našega vrtca nelogična in odraža izključno politično voljo, da se našim otrokom prepreči poznavanje materinega jezika. Tudi s kulturnimi društvi ni mnogo bolje, saj oblasti v vse preamajhni meri podpirajo te ustanove glede na veliko vlogo, ki jo imajo za ohranjanje tiste kulture, ki je značilna za te kraje.

In končno zakon, ki ga je vlada sprejela na predlog ministra Maccanica: ne bom govoril o posameznih delih tega zakonskega osnutka, kateremu je, poleg velikih vsebinskih pomanjkljivosti, treba priznati, da predstavlja prvi uradni korak italijanske vlade v zvezi s slovensko manjšino in tudi z beneškimi Slovenci. Zaustaviti se želim pri dejstvu, da ta zakonski osnutek dejansko zanika, da bi bil jezik, ki ga govorite tu v Beneški Sloveniji, slovenski jezik, saj govori o prebivalstvu slovenskega izvora. Mislim, da je to stališče žaljivo za prebivalce Beneške Slovenije, kajti vsi vemo — in jezikoslovci z vsega sveta to potrjujejo — da gre za slovenski jezik, seveda v narečni obliki, kot velja to za vse jezike na svetu, tudi za italijanskega. saj v Milanu Italijani ne govorijo enako kot v Palermu. Osnovna zahteva, ki jo je treba postaviti vladi tudi s tega današnjega srečanja, naj bo torej odprava te neresnice.

Pa tudi sicer si bomo morali vsi prizadevati, da se v parlamentu ta zakon bistveno izboljša: zaščita naj bo res taka, da se bosta naša kultura in naš jezik lahko svobodno razvijala. Danes v Evropi ne more biti več razlogov, ki bi služili kot izgovor za preprečevanje uveljavljanja posameznih evropskih kultur. Vsi vidimo, kako se odpirajo meje, tudi tiste, ki so bile pred letom dni še popolnoma zaprte. Vsi ugotavljamo, da so človekove pravice in pravice manjšin ena najpomembnejših programskih točk v veliki večini evropskih držav. Vsi tudi vemo, da Italija trdi, da so v tej državi ta vprašanja zgledno urejena. In prav tako vsi vemo, da to ni res. Vsi moramo torej delati, da se to stanje spremeni, da bomo res lahko demokratično sami uveljavljali in ohranjali svoje kulturno

in jezikovno bogastvo. Tudi naši emigranti lahko pri tem opravijo pomembno delo, saj morajo biti prebivalci drugih držav v Evropi, kjer emigranti živijo in delajo, seznanjeni z resničnim stanjem in ne z uradnimi verzijami rimske vlade. Zato je »Dan emigranta« danes prav tako potreben in prav tako koristen, kot je bil pred mnogimi leti.

Danes, ponavljam, ni več razlogov za izgovore. Meje se odpirajo, ljudje potujejo, uveljavlja se pluralizem, ki ni samo politična formula, ampak odraz svobode in pravice vsakega človeka, da se naslanja na ideje, ki so mu najbližje. Pozorni moramo biti na te premike, kajti tudi mi sami jih moramo v svoji sredi uveljavljati v dejanjih in ne samo v besedah. Edino tako bomo lahko tudi sami pripomogli k premostitvi pregrad, ki še obstajajo, pa naj so to resnične ali umetno ustvarjene pregrade. Le tako bomo sami odpravili izgovore, ki se jih nekateri krogi še oklepajo za zaničanje pravic, ki jih zahtevamo in jih potrebujemo za naš dejanski razvoj. Bodimo torej pozorni na spremembe okoli nas in upoštevajmo jih kot vodilo za naše delo, da sami ne bomo zaostajali. Ob tem, kar se dogaja danes v Evropi, ob tem, kar je za staro celino pomenilo leto 1989, si pač ne moremo dovoliti, da sami ne uveljavljamo tega, kar nas pri drugih navdušuje. Tudi z večjo odprtostjo med nami, z upošteva-

njem splošnih koristi pred koristmi posamezne skupine, z odkritim dialogom, ki naj ima namen, da premosti nesporazume in poišče skupne rešitve na vprašanja, ki so skupna, a na katera včasih gledamo različno, bomo pripomogli k reševanju vsega tistega, kar je za nas najbolj pereče. Dialog pa mora biti enakopraven, brez prevladovanja kogarkoli in brez predsodkov, ki jih mora tudi naša družba odpraviti, tako kot se dogaja povsod na evropski celini.

Povrnimo se torej k Evropi, skupnemu upanju vseh nas; upanju v boljše čase, upanju v razvoj in hrepenenje po miru. Res, še lansko leto je želja po miru zvenela samo kot želja; ponavljali smo jo, čeprav nismo verjeli, da se bo lahko kmalu uresničila. In danes se nam zdi že dosegljiva. Toliko se je v tem kratkem času spremenilo, da nam beseda mir ne zveni več iluzorno, ampak prehaja že v stvarno pojmovanje naše sedanosti in naše bodočnosti. In to poudarjamo z velikim veseljem. Težki časi, ki so jih naši ljudje preživljali, zatiranje jezika in kulture, iskanje dela in kruha daleč od doma so dejansko posledica vojn, ki so v zadnjem stoletju prizadele Evropo. Trajni mir, ki ga danes vsi tako iskreno pozdravljamo, je torej osnovni pogoj za naš gospodarski in družbeni razvoj. Prav zato z optimizmom gledamo v bodočnost. Stara celina se naglo spreminja v smeri razvoja, svobode in demokracije. Mi živimo v osrčju Evrope in zato smo lahko prepričani, da bo ta evropski veter zavel tudi v naše kraje in odpravil krivice, ki jih še vedno trpimo.

Predsednik vlade Andreotti v Gorici

V prenovljenih prostorih nekdanjega malega semenišča v Gorici se je predsednik vlade Andreotti udeležil 8. t.m. svečanosti ob odprtju goriškega sedeža Tržaške univerze. Na slovesnosti, ki je bila tudi uvod v delovanje novega diplomskega študija mednarodnih in diplomatskih ved v okviru fakultete za politične vede Tržaške univerze, so Andreottiju podelili prvi naslov častnega doktorja te smeri. V številnih nastopih in tudi v poročilu ministrskega predsednika je bila poudarjena primernost izbire Gorice za novo študijsko usmeritev v znamenju vzdušja sožitja, podiranja pregrad in sodelovanja med narodi.

Predsednik konzorcija univerze v Gorici, senator Martina, je v svojem nastopu podčrtal pomembnost nemške, italijanske in slovenske kulture v Gorici. Omenil je med drugim pomembnost semenišča in državne gimnazije s tremi vzporednicami v italijanskem, nemškem in slovenskem jeziku. Med osebnostmi, ki so se kalile v teh šolah, je med drugimi omenil Gradnika in Gregorčiča.

Andreotti je obiskal tudi županstvo v Gorici, kjer sta bila tudi ljubljanski župan Nuša Kerševan in novogoriški župan Albert Bevčič. Andreottiju so podarili Rusianov cekin, ki ga je oblikoval Oskar Kogoj.

Na goriški občini je ministrskega predsednika pozdravil tudi odbornik Andrej Bratuž, ki mu je — kot deželni podtikanik Slovenske skupnosti — izročil spomenico,

v kateri opozarja na zgrešeni pristop in pomanjkljivosti Maccanicovega osnutka za slovensko narodnostno skupnost. Spomenico je Andreottiju posredovala tudi predsednica Sveta slovenskih organizacij Marija Ferletič, ki je priložila tudi dvojezične publikacije, ki pričajo o prisotnosti Slovencev v Podgori.

Ministrski predsednik Andreotti se je udeležil tudi zasedanja Združenja malih in srednjih industrij ter podčrtal njihovo pomembno vlogo v okviru italijanskega gospodarstva, še zlasti ob evropskem in svetovnem konkurenčnem izzivu.

Andreottijev obisk v Gorici je sprožil polemične odmeve pri predsedniku deželne odbora Biasuttiju. Na slovesnostih mu ni bila dana beseda, da bi obrazložil stališča dežele do finančnega klestenja državnih prispevkov. Biasutti je izrazil ostro kritiko do goriškega župana, tržaške univerze in Združenja malih ter srednjih industrij glede na organizacijo obiska.

SEMINAR ZA UPRAVITELJE HRANILNIC

Pred kratkim je bil na sedežu trgovinske zbornice v Vidmu seminar za ravnatelje, upravitelje in nadzornike deželnih hranilnic in posojilnic, ki se ga je udeležilo veliko število upraviteljev, med njimi tudi mnogo zastopnikov naših denarnih zavodov. Predavatelj, prof. E. Cavaliere z rimske univerze, je prisotnim nakazal probleme, s katerimi se bodo morale soočiti hranilnice in posojilnice po letu 1992

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Betlehem se vrača na zemljo

Preobsežen je roj misli, ki za letošnje božične praznike osvečenim zemljanom vrejo iz duše, da bi jih mogel povedati v tesnem prostorčku manjšinsko skromnega tednika. Če smo o božiču leta 1988 zapisali, da nam »mir oznanja, mir poklanja«, moremo letos reči, da nam je za letošnji praznik Gospodovega rojstva mir že kar na krožnik položen. Menda vsi — velike glave vodilnih nič manj kot navadni državljani vsega sveta — strmimo presenečeni pred dogodki, ki so se na evropskih tleh kot nezadržni plazovi precej hrupno sprožili onkraj železne zavese in silijo k sramežljivim perestrojkam tudi nekatere skupine na Zahodu. Kdaj se je to začelo? Prav ob izteku dvesto let po francoski revoluciji in ob železnem jubileju prve svetovne vojne (75 let), pa se nadaljuje ob žalostno zlatem jubileju (1939-1989) največjega svetovnega klanja.

Ti dogodki so take vrste, da iz plemenito uglašanih src nujno zadoni vzklik:

Kdo bi ne vriskal, kdo bi ne pel
Bogu v zahvalo angelski spev?

Pa zakaj? Zato, ker se Betlehem vrača na Zemljo. Nad Betlehemom so namreč angeli brez cenzure in brez policijskega dovoljenja zapeli »slavo Bogu na višavah« in za tem oznanili in voščili »mir ljudem na zemlji«, če so ti »blage«, pravilno ubrane »volje«.

Mar ni bilo naše, kot star stroj ropotajoče stoletje ena sama tekma v oboroževanju, v vojnih groznjah, v mednarodnih napetostih, ki nam niso dopuščale mirnega spanja niti po najbolj uspešnih premirjih ali mirovnih pogodbah? Mar ni bilo naše stoletje en sam predpekel v preganjanju nedolžnih, v zatiranju svobode, v lažeh, zvijačah in prevarah in diktaturah in zlorabah demokracije? In zlasti še predpekel v številnih holokavstih na evropskih tleh in v najbližnji mediteranski soseščini; to pa zdavnaj pred judovskim in sporedno z njim, po vrsti takole: že v balkanski vojni med Srbi in Bolgari, med prvo svetovno vojno na bojiščih, tragedija srbske armade prek albanskih gor, ob avstrijskem posegu v Ukrajini proti revoluciji, lov novih oblasti na bežečo Vranglovo armado »belih« proti Sibiriji, špansko dušenje upora Maročanov, v španski državljanski vojni pod obema zastavama, pod Frankovo nič manj kot pod republikansko, potem ruski gulagi in italijanski Lipari in Hitlerjevska koncentracijska taborišča in italijanski strupeni plini v Absiniji nad civilnim prebivalstvom; pa med drugo svetovno vojno še huje in v velikanskem obsegu: ne samo judovski Oswiečim (Auschwitz), ampak tudi Gonars in Rab in Jasenovac in Dachau in Buchenwald in Katyn; in še ob koncu vojne krvavo obračunavanje nad nedolžnimi ali kvečjemu zapeljanimi: ruski pokol zajetih, oziroma vrnjenih Wlasovih bojevnikov pa Kočevski Rog in Rižarna v Trstu

Drama, ki sta jo po zamisli Karla Marxa, sestavila in režirala Ljening in Stalin, ni edina drama tega stoletja, ampak le najdaljša in je zadnja, ki se bliža koncu. Kakšen je ta? Menda smo kar vsi pričakovali konec v krvavi katastrofi kot že sama umetnost določa pravila o usodi protagonista po klasičnih shemah. Pa glej presenečenje! Izven vsake politične logike kakor izven dramatoloških pravil se kot v literarnem delu slabega mojstra pojavi brezimni in brezmesni

»deus ex machina« (umetni čarodej ali za lase privlečeni neobredni akter). To pa je le videz. Dejansko so vdrli v režijo drame in v razplet dejanja doslej na molk obsojeni statisti, hlapci imenitnim akterjem, to se pravi v pravem in pristnem in nepotvorjenem pomenu tako imenovane »široke ljudske množice«. Te so vstale in se upirajo vladajočemu plemstvu in tako zdaj »od Urala do Triglava« vpije gora in planjava, naj podre se zla postava in Bogu spet poje slava!

Široke ljudske množice nočejo več Marksovega opija, ampak poleg kruha tudi svobodo veropovedi, tudi »slavo Bogu na višavah«.

Kdo se ne bi spomnil uvodnega programskega klica Janeza Pavla II. ob začetku papeževanja? »Kristusu odprite vrata na stežaj!« Po desetih letih prihaja iz mnogih src odmev in odgovor. Nemalo doslej brezbriznih, nemalo mladih začenja tipati v razmišljanju navzgor, začne iskati spet resničnega Neznanca. Ta se je že razodel, razodel v ponižnem Detetu, v ponižnem okolju.

Kako klavrno padajo v prah mogotci tega sveta, maliki naročenih in plačanih častilcev, prtilikavo kamuflirani harlekini, bodisi v lakiranih škornjih kot Mussolini, bodisi z revolverjem kot Goering, morda s sabljo kot Franko, ali pa z zlatimi odličji na suknjičih. »Sic transit gloria mundi.« (Tako mine slava svetà). Pogubil

jih je napuh, ponižno betlehemske Dete pa zmaguje.

Če se znamo poglobiti globlje kot sega politična logika in gledamo čudna naključja, ne morda le v številčno igro v okroglih obletnicah, ampak v pretresljivo videnje papeža Leona XIII. o prepiru med satanom in Bogom in o stoletni razvezanosti peklenjskih sil — in potem bolj znana sporočila in napovedi iz Fatime — in, in potem, potem še tisto, kar še traja, to je Medjugorje ... tedaj mora umolkniti človeška modrost in priznati, da piše zgodovino — živi Bog, čeprav pri tem tankovestno spoštuje človekovo svobodno voljo. Zaradi neskončne pravičnosti spoštuje tudi svobodno delovanje hudobnega duha. Tega pa je mogoče »premagati le s postom in molitvico«, oznanja Kristus. Pokora in molitev predpostavlja ponižnost. V napuhu je grešilo človeštvo in ne le nekaj oblastiželjnih harlekinov.

Vprašanje vstaja, ali bo znalo človeštvo upravljati perestrojko, ki se je začela. Najprej kajpak tisto notranjo reformo proti epidemiji konzumizma, zmaterializiranosti, nihilizma. Dolga in težka bo pot. Božično voščilo naj bo:

Pred jasli poklekimo,
v njih Dete počastimo,
spokorno Ga prosimo,
naj se noben Herodež
nič več med nas ne vrne!

Stanko Zerjal

VEČER V DSI V TRSTU

V Društvu slovenskih izobražencev v Peterlinovi dvorani v Trstu bo v ponedeljek, 15. januarja, predstavitev zbirke novel Zore Tavčar OB KRESU ŽIVLJENJA, ki je izšla v okviru letošnjega knjižnega daru Goriške Mohorjeve družbe. O delu bo govorila Ester Sferco, odlomke pa bosta brali Mira Sarđoč in Matejka Maver. Začetek ob 20.30.

Profili novejšje slovenske literature na Koroškem

Mohorjeva založba v Celovcu je nedavno izdala obširen zbornik nemških razprav o novejših slovenskih koroških pesnikih in pisateljih. Pod skupnim naslovom »Profili novejšje slovenske literature na Koroškem« (Profile der neueren slowenischen Literatur in Kärnten) je znanstveni sodelavec inštituta za splošno in primerjalno književnost univerze v Celovcu **Johann Strutz** objavil dvanajst monografskih študij o sodobni slovenski koroški literaturi. Napisali so jih znani literarni zgodovinarji ali kulturni publicisti iz Avstrije, Italije in Slovenije. Razprave Marije Spieler, Hansa Kitzmüllerja, Denisa Poniža, Toneta Pretnarja, Fabjana Hafnerja, Mihaela Vrbinca, Neve Šlibar, Johanna Strutza in Leva Detele o Milki Hartman, Janku Messnerju, Valentinu Polanšku, Andreju Kokotu, Florjanu Lipušu, Gustavu Janušu ter mlajših piscih Francetu Merkaču, Janiju Oswaldu, Janku Ferku, Kristijanu Močilniku, Jožiči Čertov in Maji Haderlap so važen literarnozgodovinski posredniški pripomoček med današnjo slovensko in nemško književnostjo. Uvodno študijo o značilnostih »male slovenske literature na Koroškem«, o njeni sociološki in estetski problematiki, je napisal Johann Strutz. Njegova razprava je zanimiva in pomembna, saj »relativira« pojem »velike« literature v nemškem jeziku prav s pomočjo aktualnih značilnosti slovenske koroške manjšinske literature. Kljub »majhnosti« je ta literatura po Strutzovem mnenju dovolj intenzivna in v delih njenih najboljših predstavnikov tudi nad-

regionalno učinkovita, medtem ko po drugi strani predstavlja drugi značilni in največji utrip avstrijskega literarnega življenja — poleg nemške večinske kulture.

Monografske študije o **Florjanu Lipušu**, **Janku Messnerju**, **Valentinu Polanšku** in **Gustavu Janušu** vnašajo v sodobno komparativistično in slavistično vedo mnogo novih ugotovitev. Koristno je, da je v knjigo z natančnejšimi analizami vključena tudi srednja in mlajša generacija povojnih slovenskih koroških pesnikov in pisateljev. Zanimarjeni tudi niso aspekti revijalnega in založniškega življenja pri slovenski manjšini v Avstriji. Predvsem obe najznačilnejši literarni reviji »Mladje« in »Celovski zvon« sta pri oblikovanju današnje slovenske koroške literature bili pomembna tribuna in učna delavnica za vsa pomembnejša slovenska peresa na Koroškem. Vrednost publikacije »Profili novejšje slovenske literature na Koroškem« še povečuje natančnejši izbor iz literature o problemih pisanja koroških Slovencev (ki bi pa lahko bil še bolj objektivno razvejan) ter biografski in bibliografski zapiski o predstavljenih avtorjih. Pričujoča zbirka razprav je vsekakor dober posrednik med slovensko koroško književnostjo in nemškim svetom ter važna informacija iz »prve roke«, ki bo koristila avstrijski in nemški komparativistiki, germanistiki in slavistiki. Prav pa bi bilo, da bi jo poznali tudi naši domači slovenisti in germanisti.

Lev Detela

Trgovska akademija v Celovcu

Novica, da bo v šolskem letu 1990/91 v Celovcu ustanovljena dvojezična trgovska akademija, kot je zagotovila ministrica Hawliček na Dunaju, je bila povsod sprejeta z zadovoljstvom. S tem je uresničena nekajletna zahteva koroških Slovencev po ustrezni strokovni šoli. Obenem pa bi bila ta šola pridobitev za celo Koroško, saj bi poleg znanja trgovstva zagotavljala

zaradi stikov s Furlanijo in pritoka italijanskih turistov na Koroško.

Deželni glavar Heider, ki se je sicer povzpel na svoj položaj z nemškonacionalno propagando, se nedvomno zaveda, da se je Koroška doslej zapirala v nemškonacionalni ghetu. V svojih načrtih pa se mora še vedno ozirati na tiste nemškonacionalne kroge, ki so mu omogočili kariero. Ti krogi tičijo še globoko v nemškonacionalni ideologiji iz prejšnjega stoletja, in se na tihem še niso odpovedali saniam, kako prodreti do Jadrana in napraviti nemški most od Severnega morja do Sredozemlja. Takim je slovenstvo še vedno trn v peti.

Po drugi strani pa se v novih možnostih za slovensko stran potrjuje tudi pravilna pot slovenskega poslanca Karla Smolleja, ki je lansko leto s podpisal zakon o novi ureditvi šolstva na južnem Koroškem, zaradi česar so potem bistveno omilili njegovo protislovensko vsebino.

Ta gesta je imela daljnosežne posledice, saj je nemškonacionalna stran izgubila na ta način bistven argument v svoji propagandi, češ da se Slovenci sploh nočejo pogajati in da nenehno rovarijo, kar je vsakdanji avstrijski človek in seveda Korošec popolnoma verjel.

K temu se pridružuje še neutrudno delo Smolleja v parlamentu na Dunaju, o čemer poroča seveda ves avstrijski tisk; nadalje njegovo delo v stiku z drugimi manjšinami v Avstriji, in njegovo zunanje-politično delo. Ime Smolle spada v vrh najbolj

delavnih poslancev v Avstriji in tudi najbolj zaslužnih.

Poleg tega so tudi okoliščine za uresničenje mnogih zahtev Slovencev v Avstriji sedaj najbolj ugodne. Država je že predložila svojo prošnjo za sprejem v Evropsko gospodarsko skupnost, in nerešeno vprašanje, celo zatiranje manjšin, gojenje nemškonacionalne ideologije, kršenje človekovih pravic, diskriminacija slovenskih ljudi, šovinizem itd. so stvari, ki utegnejo Avstrijo pripeljati na zatožno klop in s tem do zavlačevanja vstopa v Evropo v nedogled. Tega si Dunaj enostavno ne more privoščiti. Koroški Slovenci pa bi bili res za luno, če nastalega položaja ne bi znali izkoristiti. Zlasti še, ker imajo sedaj tudi svojega poslanca v dunajskem parlamentu. Vendar pa njegovo delovanje slovenska levičarska stran neprestano napada.

Od spretnosti in razumevanja položaja bo odvisen uspeh sedanje politike in taktike koroških Slovencev, za katere se prvič kaže resna možnost preživetja in razvoja. Tudi na gospodarskem področju, kjer so zastavili že mnogo načrtov in jih več med njimi tudi uresničili.

I. S.

SLOVENSKO ZDRAVNIŠKO DRUŠTVO v Trstu vabi na 4. **OBČNI ZBOR**, ki bo v petek, 12. januarja; prvi sklic ob 19.30, drugi sklic ob 20. uri, v posebni dvorani restavracije Furlan na Repentabru.

Odbor

ZVEZA CERKVENIH PEVSKIH ZBOROV priredi

BOŽIČNI KONCERT

v nedeljo, 14. januarja, ob 16. uri v stolnici sv. Justa v Trstu.

Program: Vrabčeva kantata »Božični sijaj« in Vrabčeve priredbe slovenskih božičnih ljudskih pesmi.

la svojim maturantom tudi znanje slovenskega in drugih slovanskih jezikov, kar je danes že nujno, ko se odpirajo nove možnosti v poslovnih stikih z Vzhodno Evropo, kjer so slovanski narodi v večini.

Koroška bi se s tem odprla novim gospodarskim tokovom z Vzhoda. Doslej se je nemško govoreča stran zanimala zgolj za učenje italijanščine kot jezika sosedov, nekaj zaradi kulturne romantike, nekaj pa

JOZKO ŠAVLI

Zlatorog slovenski simbol

VIII.

Kot omenjeno, so v ljudski govorici imenovali kozoroga preprosto *divji kozel*, zaradi njegovega mogočnega rogovia. Niso se zanimali, ali mu pripada tudi divja koza, tako da bi imeli v mislih nosebno živalsko vrsto. Kar je imelo kratke rogove, zlasti še gamse, so imenovali *divje koze*. Kozorogi tvorijo v več vrstah, podvrstah in krajevnih odtenkih pravo živalsko družino, ki živi po gorah od Atlantika na do Sibirijske in Indije ter na jugu do Etiopije. Zato je stari svet te živali poznal, tako da jih v svojih spisih grški in rimski pisatelji večkrat omenjajo.

Neprimerno starejša pa je znamenje kozoroga (Capricornus), 28) katerega poznajo kot eno od nebesnih znamenj že stari Babilonci v 2. tisočletju pr. Kr., poleg bika, škorpiona, strelca in leva. Vendar ga ne upodabljajo naravno, temveč kot dvotero bitje, kot kozla z ribjim repom oz. kot ribjo kožo. Očitno predstavlja simbol gora (kozel) in iz njih prihajajočih voda (riba).

Kozorog je znamenje zimskega sončnega obrata, in preide tudi v grško obdobje. Tedaj ga upodabljajo že naravno, npr. astronom Arat iz Cilicije v 3. stol. pr. Kr., brez ribjega repa. Grški astronom in geograf Erastoten iz Aleksandrije pa nam v tem času navaja o kozorogu celo posebno bajko: kozorog naj bi bil sin Pana s kozjo

postavo ter njegove žene Aex. Odraščal da je skupaj z Jupitrom na gori Ida. In ko je mladi Jupiter šel v boj proti titanom, je Kozorog (Aigakeros) našel veliko školjko, trobil nanjo in uganjal takšen trušč, da so titani zbežali. V zahvalo ga je Jupiter skupaj z materjo postavil med zvezde. Tako so pravili na Kreti. 29) V rimskem času predstavlja kozorog tisto nebesno znamenje, v katerem je bil spočet cesar Avgust (63 pr. Kr.), zato je veljal kot simbol vladarstva nad Zahodom, v astrološko-geografskem pomenu. V krščanskem srednjem veku je bil kot znamenje sončnega obrata (21. grudna) in ponovne rasti sonca, zlasti na kot nebesno znamenje, pod katerim je bil rojen Kristus, simbol ponovne zmagave luči nad temo.

Ime Capricornus velja starim klasičnim pisateljem le za nebesko znamenje, dasi izhaja prav od naravnega kozoroga. Toda v antiki je bajnoslovni kozorog na nebu kot posebno ozvezdje pomensko že tako oddaljen od onega v naravi, da slednjega nazivajo kar divji kozel ali koza. Njih omembe se nanašajo predvsem na dve vrsti, na alpskega in na grškega.

Alpski kozorog (Capra ibex ibex). Njegovi rogovi dosežejo do 160 cm, vendar le pri kozlu. V rimskem času je živel po vseh Alpah, verjetno deloma tudi v Apeninih. Grkom ni bil poznani, omenjajo ga šele

rimski pisatelji, prvi verjetno Varro v svojem delu »De re rustica« (II, 3), 1. stol. pr. Kr. V tem delu navaja, kar pravi Cato (3./2. stol. pr. Kr.): da živijo v deželi Sabinecev, na gorah Sauracte in Fiscellus divje koze (*capre ferae*), ki skočijo do 60 čevljev daleč. Takšne sposobnosti ima le kozorog, redko tudi gams. Navedba gore Fiscellus (danes Gran Sasso, 2912 m) kaže na visokogorje, torej na kozorogov življenjski prostor. Povsem negotovo pa je, da bi kozorogi živeli tudi na gori Sauracte, ki je verjetno istovetna z vrhom Mte. Serratte 686 m, 40 km severno od Rima. Višine so nerenizke. Verjetno so bile na tej gori podivjane koze.

Povsem jasen, kar zadeva kozoroga, je v svojih navedbah pisatelj Plinij v 1. stol. pr. Kr., ki je bil doma iz mesta Como pod Albami. V svojem delu »Naturalis historia« (VIII, 214) omenja alpskega kozoroga z imenom »ibex« in pravi, da te živali živijo v Alpah, imajo silne rogove in da so izredno hitre. Toda takoj potem navaja tudi eno od »lovskih« zatrijevanj, da se kozorogi odženejo z rogovi od enega vrha in pristanejo na drugem.

Pozneje omenjajo kozoroga razna poročila v času, ko sta zavladala cesar Cordijan v prvi in cesar Proba v drugi polovici 3. stol. Omenjajo ga v prikazu lovske divjačine, ki so jo predstavili v areni. Vendar so predstave o pravem kozorogu v rimskem času na splošno pomanjkljive. Še v 5. stol. nam Izidor iz Egipta (XII 1, 16) omenja, da živi kozorog v visokogorju, vendar si ga predstavlja kot ptico in ga končno poistoveti kar z egiptovskim pti-

RAINER MARIA RILKE (1875-1926)

je eden najboljših avstrijskih pesnikov, ki je svoj romantično-simbolistični izraz zmogel v nekaterih pesmih z metafizičnim občutjem in perspektivo tako poglobiti, da ga označujejo kot pesnika, ki se je »tikal z večnostjo«. Slovencem je znan zlasti po svojih enkratnih »DEVINSKIH ELEGIJAH«, ki so nastale v času njegovega bivanja v Devinskem gradu, kjer je slikovita, dramatična okolica s svojimi pečinami, pogledom na Jadransko morje in svojevrstno kraško zemljo zelo navdihnila njegovo domišljijo.

Advent

Marsikateri dan je tiho
v moji duši,
kot v božji hiši,
v kateri več molilcev ni,
le angel maha z zlatimi krili
in kadilo proč podi,
da to s svojim mirnim kroženjem
vzhičenost njegovih rok
ne utesni.

Notri temnijo
zasanjane slike svetnikov;
hrepenijo, uslišati me želijo,
vendar ne povedo
kako;
čakajo na nedeljo
s polnimi klopmi,
ko mogočno z orgel
doni —
a sedaj še nihajo
sem in tja,
blede luči ...

(Prevedla Milena Merlak)

V Romuniji so se začeli procesi

Zahodnonemški zunanji minister Genscher je iz še nepojasnjenih razlogov odložil obisk v Romuniji. Tja torej ne bo odpotoval ta teden, temveč 15. januarja. Kot se je zvedelo, želi z romunskimi oblastmi razpravljati zlasti o nemški manjšini, ki šteje 200.000 ljudi. Kar 80% pripadnikov te skupnosti bi se rado preselilo v Nemčijo, v Bonnu pa se bojijo take masovne selitve, ki jo sprostitev predpisov o prehajanju romunske meje omogoča. Vsekakor je Zahodna Nemčija že pod Ceausescujem sprejemala po 10 tisoč romunskih Nemcev na leto. Za vsakega je režimu v Bukarešti odplačala 6 milijonov lir.

Po vsej Romuniji so se začeli procesi proti pripadnikom politične policije Securitate in drugim, ki so obtoženi terorističnih dejanj proti udeležencem revolucije, ki je zrušila Ceausescuja. Preiskave zadnjih dni so potrdile podatke, da so predstavniki režima zagrešili najhujša dejanja v Temišvarju in v kraju Sibiu v Transilvaniji, kjer živi nemška manjšina in kjer je zadnja tri leta neomejeno vladal Ceausescujev sin Nicu. V obeh krajih so našli nova skupna grobišča s stotinami trupel mož, žena in otrok.

Procesi potekajo po sklepu Fronte za narodno rešitev pred posebnimi vojaškimi sodišči in ob spoštovanju vojaškega zakonika. Smrtno kazen so vsekakor odpravili in jo nadomestili z dosmrtno kaznijo. Posebno sodišče sestavljajo dva civilna in trije vojaški sodniki, prisotna morata biti javni tožilec in obtoženčev branilec ali pa uradni zagovornik. Obravnava poteka po hi-

trem postopku, prizive pa po hitrem postopku pregleduje tričlansko vojaško sodišče.

—o—

KONCERT BOŽIČNIH PESMI
V ŽUPNI CERKVI SV. IVANA
V ŠTIVANU

■ nadaljevanje s 4. strani

nih pesmi v Kmetskem domu v Beričevem pri Ljubljani in tako skupaj s tamkajšnjim Ženskim pevskim zborom Jurij Fleišmanter z recitatorji sooblikovali lep božični večer. Naslednjega dne, 24. decembra, pa je Fante izpod Grmade čakal nastop v okviru koncerta, ki ga Godbeno društvo Nabrežina že tradicionalno prireja ob koncu leta v nabrežinski telovadnici.

—o—

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE
Gostovanje SNG DRAMA Ljubljana

Dušan Jovanovič

ZID, JEZERO

Režija Dušan Jovanovič

v nedeljo, 14. januarja, ob 16.00 — abonma red C in G

v Kulturnem domu v TRSTU

v ponedeljek, 15. januarja, ob 20.30 — abonma red A

v torek, 16. januarja, ob 20.30 — abonma red B
v Kulturnem domu v GORICI

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »NOVI LIST« — Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157. Odgovorni urednik: dr. Drago Legiša — Tiska tiskarna Graphart Trst, ulica Rossetti 14, tel. 772151

čem »ibis«. Latinsko ime »ibex« pa se uporablja tudi za druge vrste kozoroga, npr. v Vulgati, latinskem prevodu sv. pisma, za etiopsko vrsto. (C. ibex walie).

Grški kozorog (Capra aegagrus) oz. bezoarska koza ali pasang. Njegovi rogovi so prav tako mogočni kot pri alpskem, dasi nekoliko krajši, do 120 cm. Značilna zanj pa je tudi črna kozja brada, ki je alpski kozorog nima.

Omenja ga že Homer (9. stol. pr. Kr.) in pravi, da je bil iz njegovega roga narajen Pandarov lok. Tako v delu »Ilijada« (IV, 105 sl.), pri čemer mu daje ime »skakajoči« (ixalos). V delu »Odiseja« (XIV, 50) pa pravi, da je kosmat oz. bradat (ionthás), kar se očitno nanaša na pasanga. Kot divjačina je bil zelo cenjen zaradi kože in mesa.

Presenetljivo pa je, kar o tem kozorogu poroča poznejše Aristotel (4. stol. pr. Kr.). V svoji »Historia animalium« (IX, 6) omenja pasanga na Kreti, in z njim v zvezi ljudsko prepričanje, po katerem: pasang, ko je obstreljen, poišče in zaužije zelišče po imenu »dictamnon«, ki ima to moč, da mu izvrže strelice iz trupa. — V bistvu torej isti motiv, kakor v Zlatorogu. In to v 4. stol. pr. Kr.!

Podobno navaja tudi znani Filostrat v 3. stol. pr. Kr. V svojem delu »Heroicus« pravi: kozorog zaužije neka zelišča proti boleznim (izdaja Kayser 4, p. 309). V delu »Imagines« (Eikones) pa, da se njegovi rogovi uporabljajo tudi za izdelavo glasbila lire. (izdaja Kayser 18, p. 387).

Presenetljiva je navedba, ki jo v 2. stol. pr. Kr. podaja Diogenijan (V, 49) iz Herakleje v Pontu, češ da kozorogi plešejo. V resnici se kozli v nekaki igri za premerjanje moči spoprijemajo z rogovi in se, tudi posamično, neredko zavrtijo v nekakšen igrivi ples, kakor so pokazali najnovejši posnetki. — V istem stoletju omenja kozoroga tudi grški pesnik Arijan, ki je napisal delo o makedonsko-grškem kralju Aleksandru Velikem, z naslovom »Anabasis Alexandros« (VII 20, 4). V tem delu pravi, da so pri svetišču Artemide na otoku ob izlivu Evfrata bivalne »divje koze«, ki so jih lahko lovili le za žrtvovanje tej boginji. Nižina ni domovanje kozorogov, zato je šlo verjetno za podivjane koze ali pa za naseljene kozoroge.

V 2. stol. po Kr. nam o (grškem) kozorogu spet poroča Opijan, grški pesnik in učitelj na Siciliji. V svojem delu »Kynegetika« (II, 324 sl.) omenja npr., da imajo divje koze močno rogove in da so izredno hitre. Pri tem pa dodaja spet eno od »lovskih« zatrjevanj, da dihajo skozi rogove in zobe. Če le-te zamašimo z voskom, da se žival zaduši. Omenja tudi, kako divja koza ljubi svoje kozličke (II, 343 sl.) in označuje njen glas kot meket (mekethmos), glas kozlička pa kot blejanje (blehé).

Od grškega kozoroga izhajajo vse vrste domačih koz.

Upodobitve

Upodobitve kozoroga oz. divjih kozlov in koz so v starem svetu dokaj pogoste.

Najdemo jih na zgodovinskih spomenikih starega Vzhoda in Egipta, ter v grški in rimski umetnosti, zlasti na vazah, kovanicah itd.

Še posebej pa nas zanimajo upodobitve kozorogov na območju Alp, ki izhajajo še iz obdobja pred grško-rimsko antiko, iz obdobja poznega Hallstatta (starejše železne dobe), v katerem je cvetela umetnost znamenitih situl. 30)

(Dalje)

- 27) B. Grzimek: Tierleben. Enzyklopädie des Tierreiches. Zürich 1968 - ital. izdaja: Vita degli animali. Moderna enciclopedia del regno animale, Milan 1969, str. 560 sl. Izmed pravih kozorogov (Capra ibex) so znane naslednje vrste: alpski (C. ibex ibex), sibirski (C. ibex sibirica), kavkaški zahodni (C. ibex severtzovi), kavkaški vzhodni (C. ibex cylindricornis), nadalje še nubijski (C. ibex nubiana) in etiopski (C. ibex walie). V več krajevnih odenkih se po gorah Španije pojavlja pirenejski kozorog (C. pyrenaica). v gorah Kašmira in Afganistana živi markor (C. falconeri) v dveh ali treh podvrstah. V gorah od Grčije preko Male Azije in Irana do Indije pa grški kozorog, oz. pasang.
- 28) Paulys Realencyklopädie der klassischen Altertumswissenschaft, Bd. X/A, München 1972, str. 522, 691
- 29) Paulys Realencyklopädie, itm., Stuttgart 1899 (Capricornus), 1929, (Steinbock)
- 30) Prim.
— W. Lucke: Die Situla von Providence (Rhode Island). Ein Beitrag zur Situlenkunst des Osthallstattkreises, Berlin 1962
— O. H. Frey: Die Entstehung der Situlenkunst. Studien zur figürlichen verzierten Tonreutik von Este, Berlin 1969